

Ю. О. Бугайко,
аспірант кафедри конституційного права
та прав людини
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: orcid.org/0000-0003-4413-5110

УДК 811.161.2'367:37.091.39

DOI 10.37749/2308-9636-2021-6(222)-1

СУБ'ЄКТИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗАКОНОПРОЄКТІВ* В УКРАЇНІ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС

У статті вперше порушується питання правового статусу суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів в Україні. Проведено термінологічний аналіз поняття «суб'єкт лінгвістичної експертизи законопроектів». Окреслено структуру та ознаки суб'єктного складу лінгвістичної експертизи законопроектів. Здійснено огляд нормативно-правових актів, що визначають права, обов'язки та повноваження суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів. Акцентовано увагу на проблемах встановлення кваліфікаційних вимог до експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів та правового унормування організації їх фахової підготовки. Зроблено висновок щодо неналежного рівня правової регламентації та наукового висвітлення питання правового статусу суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів в Україні.

Ключові слова: суб'єкти лінгвістичної експертизи, правовий статус суб'єктів експертизи законопроектів, лінгвістична експертиза, експертиза законопроектів, законодавча процедура.

Постановка проблеми. Правовідносини щодо проведення лінгвістичної експертизи законопроектів передбачають участь суб'єктів, які мають різні завдання, функції та правовий статус у законотворчому процесі. Однак вони мають спільну мету — створити довершений та ефективний закон. Для досягнення цієї мети взаємовідносини між суб'єктами лінгвістичної експертизи законопроектів мають будуватися за чітким, закріпленим у нормативно-правових актах алгоритмом, який за-

безпечується визначенням прав, обов'язків та повноважень цих суб'єктів.

Принагідно хочемо зробити кілька вступних зауважень щодо наявного сьогодні термінологічного різнобою у позначенні поняття «лінгвістична експертиза законопроектів», який утворився у нормативно-правових актах, що регулюють відносини у сфері лінгвістичної експертизи законопроектів.

Так, у Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» (далі —

* Відповідно до пп. 126 Українського правопису, схваленого Постановою КМУ № 437 від 22.05.2019, правильно — «проект», однак, у чинному законодавстві досі вживається старий варіант — «проект».

Оскільки закон має вищу юридичну силу, ніж підзаконний акт, то у випадку цитування положень закону, дотримуємось оригінального варіанту — «проект», у решті випадків, згідно з правописною нормою, використовуємо «проект».

Регламент) використовується термін «редакційне опрацювання», водночас у тому самому контексті у Положенні про порядок роботи з документами у Верховній Раді України — «редакційне опрацювання (лінгвістична експертиза)», у Положенні про Головне управління документального забезпечення Апарату Верховної Ради України — «фахова експертиза», а в Інформаційних листах, якими оформлюються результати лінгвістичної експертизи, — «фахова (лінгвістична) експертиза».

Аналіз положень нормативно-правових актів, у яких вжито ці терміни, дає нам змогу зробити висновок про те, що вони усі використовуються у значенні «лінгвістична експертиза», тому, крім випадків цитування положень нормативно-правових актів, ми будемо послуговуватися саме цим терміном.

Особливості суб'єктного складу правовідносин щодо експертизи нормативно-правових актів були висвітлені у працях таких науковців: О. В. Богачової, В. Ф. Будз, Ю. В. Булатової, В. О. Бутенко, Ю. І. Вороніна, О. Л. Копиленка, Н. В. Мамітової, О. Г. Мінкової, Ю. В. Орлова, В. Ю. Рагозіна, Г. В. Рибікової, М. І. Хавронюка, В. Д. Юрчишин та ін.

Проте питання правового статусу суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів залишилися поза увагою вітчизняних дослідників у сфері законодавчості.

Мета статті: дослідити зміст поняття «суб'єкт лінгвістичної експертизи законопроектів» шляхом виокремлення необхідних ознак її суб'єктів, структури суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів та розкрити правовий статус кожного з них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «суб'єкт лінгвістичної експертизи законопроектів» досі не отримало нормативного закріплення, як, власне, родово відносно нього поняття — «суб'єкт експертизи законопроектів». Водночас у науці також не вироблено єдиного підходу до визначення поняття, структурного складу та змісту право-

вого статусу суб'єктів експертизи законопроектів. Щодо суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів, то у вітчизняній науковій літературі це питання взагалі ще не порушувалось. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне наперед розглянути ширше за змістом поняття — «суб'єкт експертизи законопроектів».

У науковій літературі поняття суб'єкт експертизи законопроектів розглядається у вузькому і широкому значеннях.

Відповідно до вузького розуміння, суб'єкт експертизи — це виконавець експертного дослідження. Наведемо визначення деяких представників такого підходу: «суб'єкт правової експертизи — фізична або юридична особа, що має високий освітній та фаховий рівень підготовки, володіє професійними знаннями та навичками у сфері, на регламентацію якої націлена дія проекту правового акту, наділена відповідним правовим статусом та здійснює професійний аналіз проекту правового акту з метою надання експертного висновку» (В. О. Бутенко) [4, с. 12]; «суб'єкт експертизи — це організація або група осіб, що її здійснюють» (О. М. Попов та Н. Л. Хананашвілі) [13, с. 17].

У широкому розумінні суб'єктами експертизи законопроектів є не лише ті, хто здійснює експертне дослідження, а й ті, хто його ініціює та координує.

Зосібна О. А. Короткова до суб'єктів експертизи законодавства відносить юридичних та фізичних осіб, які беруть на себе функції замовників, організаторів та їх безпосередніх виконавців [9, с. 14].

О. Г. Мінкова вважає, що адекватним потребам юридичної теорії і практики є розрізнення серед суб'єктів експертизи проектів нормативно-правових актів її замовників та виконавців, оскільки це дозволить вирішити низку важливих питань, що стосуються механізму призначення та здійснення експертного дослідження, а також відповідальності суб'єктів експертизи [12, с. 82].

На думку Г. В. Рибікової, до суб'єктів правової експертизи належать замовник експертизи, організатор експертизи, ке-

рівник експертної групи та експерт, які у сукупності взаємозв'язків утворюють окрему структуру [17, с. 107].

Загалом ми поділяємо позиції науковців, які дотримуються широкого підходу до розуміння поняття «суб'єкт експертизи законопроектів», однак, структура, закладена у запропонованих науковцями визначеннях, на нашу думку, не зовсім відповідає правовідносинам щодо проведення лінгвістичної експертизи законопроектів.

З огляду на особливості відносин щодо проведення лінгвістичної експертизи законопроектів, найбільш релевантно структуру їх суб'єктного складу відображає класифікація суб'єктів наукової експертизи, що закріплена у Законі України «Про наукову і науково-технічну експертизу» [7].

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» суб'єктами наукової експертизи є замовники, організатори експертизи, а також експерти.

Замовниками можуть бути державні органи і органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, громадяни, зацікавлені у проведенні такої експертизи. Вступають у відносини з експертами безпосередньо або через організаторів експертизи на підставі договорів або доручень. Формують завдання на проведення експертизи, забезпечують оплату витрат на її проведення, оплату праці експертів або послуг організаторів експертизи.

Організаторами є фізичні та юридичні особи, які на підставі доручення або договору із замовниками організують та проводять експертизу і подають експертні висновки.

Експертами є фізичні особи, які мають високу кваліфікацію, спеціальні знання і безпосередньо здійснюють наукову чи науково-технічну експертизу та несуть персональну відповідальність за достовірність і повноту аналізу, обґрунтованість рекомендацій відповідно до вимог завдання на проведення експертизи [7].

На основі наведеної законодавчої класифікації, яка застосовується до суб'єк-

тів усіх видів наукових експертиз, та з урахуванням положень Регламенту [8], Закону України «Про комітети Верховної Ради України» [6], Положення про Апарат Верховної Ради України [19], Положення про порядок роботи з документами у Верховній Раді України [18], Положення про Головне управління документального забезпечення Апарату Верховної Ради України [20] можемо визначити та надати характеристику суб'єктам власне лінгвістичної експертизи законопроектів.

Замовниками лінгвістичної експертизи законопроектів слід вважати суб'єктів права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України, а саме: Президента України, народних депутатів та Кабінет Міністрів України (ст. 89 Регламенту).

Так, згідно з ч. 1 ст. 103 Регламенту законопроект може направлятися на лінгвістичну експертизу за дорученням Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України чи заступника Голови Верховної Ради України, або за рішенням головного комітету. Відповідно, у такому дорученні чи рішенні повинні бути чітко визначені предмет і мета експертизи.

Незалежно від того, хто є суб'єктом права законодавчої ініціативи, згідно з ч. 2 ст. 103 Регламенту, законопроект в обов'язковому порядку направляється при підготовці до всіх наступних читань для проведення редакційного опрацювання (лінгвістичної експертизи законопроектів) та остаточного редакційного опрацювання (лінгвістичної експертизи законопроектів) у відповідний структурний підрозділ Апарату Верховної Ради України. У такий спосіб Президент, народні депутати, Кабінет Міністрів України за замовчуванням є **замовниками** лінгвістичної експертизи законопроектів.

Характеризуючи **замовників** як суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів, можемо підсумувати:

— до замовників належить досить обмежене коло суб'єктів правовідносин: Президент України, народні депутати та Кабінет Міністрів України;

— замовники є суб'єктами публічного права (представниками органів державної влади);

— правовий статус замовників лінгвістичної експертизи законопроектів обумовлений їх посадовим становищем;

— замовники лінгвістичної експертизи законопроектів вступають у відносини з експертами через організаторів лінгвістичної експертизи законопроектів на підставі доручень та рішень, але зазвичай законопроекти «за замовчуванням» при підготовці законопроектів на друге та третє читання направляються на лінгвістичну експертизу законопроектів (редакційне опрацювання).

— замовники формують завдання на проведення лінгвістичної експертизи законопроектів, якщо вона здійснюється за дорученням чи рішенням, в інших випадках лінгвістична експертиза законопроектів є фронтальним дослідженням.

З аналізу положень ст. 7 Регламенту основним організатором обов'язкових експертиз у парламенті є Апарат Верховної Ради України, адже саме він здійснює забезпечення організаційної, правової, наукової, експертно-аналітичної діяльності Верховної Ради, її органів, народних депутатів та депутатських фракцій (депутатських груп).

Організатором лінгвістичної експертизи законопроектів можемо назвати підрозділ Апарату Верховної Ради України, а саме Головне управління документального забезпечення Апарату Верховної Ради України (далі — Головне управління). Так, згідно з п. 7 II Розділу Положення про Головне управління, одним із основних його завдань є фахова експертиза (лінгвістична експертиза законопроектів) проектів нормативно-правових актів, проектів законів, підготовлених до другого і наступних читань, а також законодавчих актів після прийняття Верховною Радою України.

Безпосередньо експертизу проводять підрозділи Головного управління, зокрема Управління опрацювання законодавчих актів, яке відповідно до покладених на нього завдань забезпечує проведення фахової експертизи (лінгвістичної ек-

спертизи законопроектів) актів, прийнятих Верховною Радою України» (п. 8 III Розділу Положення про Головне управління), та Редакційне управління, яке забезпечує фахову експертизу (лінгвістичну експертизу законопроектів) проектів нормативно-правових актів, підготовлених до другого і наступних читань, а також законодавчих актів після їх прийняття Верховною Радою України одночасно у першому читанні та в цілому (п. 9 III Розділу Положення про Головне управління).

Також ч. 3 ст. 103 Регламенту визначає умови, за яких замовники лінгвістичної експертизи законопроектів можуть звернутися до інших організаторів для одержання експертних висновків.

Якщо зареєстрований законопроект має системний характер для окремих галузей законодавства і профільний комітет встановив (при підготовці до першого читання) необхідність його наукового опрацювання, то такий законопроект направляється для одержання експертного висновку до Національної академії наук України.

У структурі Національної академії наук України функціонує Українське бюро лінгвістичних експертиз, яке теоретично має всі передумови бути альтернативним організатором лінгвістичної експертизи законопроектів, але, фактично, його потужності не використовуються суб'єктами права законодавчої ініціативи. Згідно з даними Українського бюро лінгвістичних експертиз, за весь час його роботи звернення від депутатів надходили всього кілька разів і стосувалися лише тлумачення певних приписів чинних нормативно-правових актів, а не їх проектів [23].

Окремі законопроекти можуть направлятися для одержання експертних висновків до Кабінету Міністрів України, відповідних міністерств, інших державних органів, установ і організацій або окремих фахівців (ч. 3 ст. 103 Регламенту).

Як бачимо, закон дає достатньо можливостей для залучення широкого кола фахівців до проведення лінгвістичної ек-

пертизи законопроектів як з-поміж державних установ, так і громадських організацій, проте, замовники лінгвістичної експертизи законопроектів ними рідко послуговуються.

Беручи до уваги вищезазначене, можемо окреслити ознаки **організаторів** лінгвістичної експертизи законопроектів:

— основним організатором лінгвістичної експертизи законопроектів є Головне управління. Також організатором лінгвістичної експертизи законопроектів може бути й інша юридична особа публічного чи приватного права;

— Головне управління проводить лінгвістичну експертизу законопроектів, підготовлених до другого і наступних читань, інші організатори на підставі доручення або рішення замовника ЛЕЗ організують та проводять лінгвістичну експертизу законопроектів незалежно від стадії проходження законопроекту.

Якщо Головне управління є **організатором** лінгвістичної експертизи законопроектів, то його працівники, відповідно, виконують роль **експертів**, які безпосередньо проводять лінгвістичну експертизу законопроектів.

Переліку прав та обов'язків експертів, працівників Головного управління, у Положенні про Головне управління не наведено. Проте п. 18 згаданого Положення містить відсильний припис, який для ознайомлення з правами та обов'язками скеровує нас до Закону України «Про державну службу», Кодексу законів про працю України, інших нормативно-правових актів, посадових інструкцій, Правил внутрішнього службового розпорядку для працівників Апарату Верховної Ради України, правил етичної поведінки державних службовців і Положення про Головне управління.

З наведеного вище можемо виокремити такі ознаки **експертів** з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів:

— є фізичними особами, які мають високу кваліфікацію у відповідній галузі знань (пояснення цього оціночного поняття відсутнє, тому залишається лише припускати, який саме рівень кваліфікації вважається високим);

— є експертами «за посадою», а не за кваліфікацією;

— мають статус державних службовців;

— зазвичай перебувають у трудових відносинах з організатором лінгвістичної експертизи законопроектів.

Особливої уваги потребують питання кваліфікаційних вимог до експертів (працівників Головного управління), які проводять лінгвістичну експертизу законопроектів, та їх фахової підготовки.

Відповідно до п. 15 Положення про Головне управління розробку вимог до професійної компетентності осіб, які претендують на зайняття посад державної служби у Головному управлінні, та посадових інструкцій працівників Головного управління забезпечує його Керівник. Також він уповноважений особисто розподіляти обов'язки між працівниками Головного управління, здійснювати оцінювання результатів службової діяльності державних службовців Головного управління та затверджувати індивідуальні програми підвищення рівня професійної компетентності працівників Головного управління, а також вживати необхідних заходів щодо його підвищення.

З вищевикладеного видно, що Керівник Головного управління має досить істотний особистий вплив не лише на формування суб'єктного складу експертів (працівників), а й на їх правовий статус, зокрема, на робоче навантаження та план розвитку кожного експерта (працівника). Таким чином, вибір потенційного експерта та формування кола його обов'язків залежить не від нормативних критеріїв, які забезпечують певний ступінь об'єктивності, а лише від рівня фахової компетентності та добросовісності Керівника Головного управління. Таке індивідуальне керування викликає сумніви, оскільки містить корупційні ризики, а саме створює загрозу зловживання Керівником Головного управління його службовим становищем.

Невизначеність кваліфікаційних вимог до експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів перед-

усім виражається у відсутності затверджених хоча б орієнтовних вимог до освіти та досвіду роботи кандидата на посаду працівника Головного управління.

Для прикладу, до судових експертів державних спеціалізованих установ у ч. 2 ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» встановлено такі вимоги: відповідна вища освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, проходження відповідної підготовки та отримання кваліфікації судового експерта з певної спеціальності.

Більш детально вимоги до експерта судової експертизи викладені у Довіднику кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України (далі — Довідник), у якому містяться кваліфікаційні характеристики, які використовуються при розробленні посадових інструкцій працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України. Кожна професійно-кваліфікаційна характеристика складається з таких розділів: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати» та «Кваліфікаційні вимоги» [5].

Зокрема, у розділі «Кваліфікаційні вимоги» визначено, залежно від певної посади, вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, необхідні для виконання покладених на нього завдань та обов'язків, мінімальні вимоги до стажу роботи та кваліфікації судового експерта.

Наведемо для прикладу вимоги до деяких видів судових експертів, поданих у Довіднику. Вимоги до судового експерта: вища освіта другого рівня за ступенем магістра відповідного напрямку підготовки. Стаж роботи за фахом не менше 1 року; вимоги до старшого судового експерта: вища освіта другого рівня за ступенем магістра відповідного напрямку підготовки. Стаж роботи за професією судового експерта нижчого рівня не менше 5 років. За наявності стажу роботи за фахом не менше 10 років, чи двох і більше експертних спеціальностей, чи нау-

кового ступеня доктора філософії або доктора наук з відповідної галузі знань — стаж роботи за професією судового експерта нижчого рівня не менше 3 років. Наявність відповідної кваліфікації судового експерта [5].

На нашу думку, продемонстрована вище систематизація вимог до експертів судових експертиз у Довіднику забезпечує єдність у визначенні посадових обов'язків експертів (працівників) та кваліфікаційних вимог щодо їх посад, та може бути вдало застосована для формування кваліфікаційних вимог до експертів законопроектів, зокрема до експертів, які проводять лінгвістичну експертизу законопроектів.

Щодо визначення необхідних для експерта з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів якостей, вважаємо цілком слушною пропозицію О. Г. Мінкової — звертати увагу на кваліфікаційні вимоги, що висуваються до суб'єктів нормопроектної діяльності, оскільки експертна та нормотворча робота багато у чому схожі [12].

Наприклад, А. Ткачук вказує, що для розробки нормативно-правових актів особа має відповідати таким кваліфікаційним вимогам: розуміти національну політичну систему (органи та посадові особи, статус і повноваження); знати національну правову систему та ієрархію правових актів у ній; розуміти процедури розгляду та узгодження проектів нормативно-правових актів; розбиратися у предметі правового регулювання; бути достатньо грамотною (добре знати мову, якою готується нормативний документ) [22, с. 124].

Робер К. Бержерон визначає таке коло якостей, необхідних законопроектувальникам: вміти бачити приховані цілі; знати міжнародні зобов'язання держави; у конституційному праві знати не лише конституцію, але й закони щодо організації та функціонування органів держави, повноваження, які закон надає державним діячам та установам, та вживані до них норми відповідальності; особливо піклуватися про якість письмової мови, бо держава повинна давати взірець

вживання мови; усвідомлювати економічні, соціальні, культурні та політичні проблеми своєї країни — не для того, щоб спробувати підмінити осіб, яким доручено їх вирішувати, а для того, щоб бути спроможним надавати рекомендації розробникам, щоб законопроекти після ухвалення стали ефективним інструментом управління [2, с. 69—74].

М. І. Хавронюк, який є автором Методології з проведення громадської антикорупційної експертизи Центру політико-правових реформ, досить детально описує якості, необхідні експерту для проведення антикорупційної експертизи законопроектів: «Експерт повинен бути добре ерудованим і широко знати законодавство, вміти користуватися базами даних і мати аналітичні та лінгвістичні здібності. Перше допоможе йому виявити правовідносини як такі, що суперечливо врегульовані в різних актах законодавства або в одному і тому ж акті законодавства. При використанні баз даних експерт повинен за ключовими словами, що використовуються в різних відмінках, та будучи оснащеним знанням необхідних юридичних синонімів, відшукувати методом виключення усі можливі колізії правового регулювання» [11].

На наш погляд, зазначені автором якості експерта антикорупційної експертизи законопроектів мають бути орієнтиром у процесі розроблення кваліфікаційних вимог до експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів.

Для довершення «фахового портрету» експерта з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів вважаємо за доречне взяти до уваги судження Д. О. Леонтєва та Г. В. Іванченко про те, що не кожен навіть висококваліфікований спеціаліст здатен до необхідних у процесі проведення експертизи узагальнень, конкретизацій, уточнень та відповідальних висновків. Проведення експертизи вимагає від експерта двох основних якостей. Перше — толерантність до складності і невизначеності, мужність шукати відповіді на запитання, які не

мають однозначних відповідей, не намагаючись штучно спрощувати реальність і бачити однозначність там, де її немає. Друга необхідна якість експерта — дисциплінованість мислення, здатність до покрокового аналізу проблем [10, с. 37].

У підсумку до вищевказаного можемо сказати, що експерт — це феномен. Тому часом так складно встановити вичерпний перелік кваліфікаційних вимог до такої посади. Особливо, коли йдеться про експерта у міждисциплінарній галузі, як у нашому випадку — експерта з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів. Попри це, кваліфікаційні вимоги усе-таки мають бути уніфіковані та встановлені як необхідна найнижча планка, якій мають відповідати кандидати на посаду експерта з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів.

Г. В. Рибікова пропонує виділяти серед кваліфікаційних вимог до експертів загальні та спеціальні вимоги. Також авторка наголошує на тому, що вимоги до експертів у сфері законотворчості мають бути досить високими.

До загальних вимог вчена відносить:

- 1) ступінь вищої освіти «магістр» за спеціальністю «Правознавство»;
- 2) досвід роботи у сфері права не менше 10 років;
- 3) свідоцтво про закінчення навчання з експертної діяльності та проходження стажування (необхідно організувати органам експертного самоврядування);
- 4) науковий ступінь кандидата або доктора юридичних наук — для проведення наукової правової експертизи законів та їх концепцій.

Спеціальні вимоги для відбору експерта з метою проведення конкретної експертизи мають охоплювати перевагу наявності спеціальних знань у сфері, яка є предметом правового регулювання відповідного нормативно-правового акта [17, с. 108].

Високий рівень фаховості експерта, на жаль, не завжди визначається строком його роботи, документами про освіту чи науковий ступінь. На нашу думку, спроможність особи до проведення експертизи

пертизи визначається переважно насиченістю досвіду роботи, який ще необхідно підтвердити наприкінці спеціальної підготовки (стажування).

Встановлення мінімального досвіду роботи у сфері права не менше 10 років усе-таки видається завищеним та може перешкоджати доступу до фаху більш талановитим кандидатам лише тому, що вони не відповідають формальним вимогам.

Проходження спеціального навчання та стажування з лінгвістичної експертизи законопроектів вважаємо визначальним етапом фахової підготовки майбутнього експерта та критерієм, який засвідчує його спроможність успішно адаптуватися до специфіки такої роботи. Тому ми підтримуємо тезу науковиці щодо необхідності отримання свідоцтва про закінчення навчання з експертної діяльності та проходження стажування особою, яка виявила намір отримати відповідну кваліфікацію експерта.

Наше бачення щодо особливостей організації фахової підготовки майбутніх експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів наведемо нижче у статті.

На основі системного аналізу законодавства та наукової літератури у сферах експертизи та законотворчого процесу, а також особливостей лінгвістичної експертизи законопроектів, пропонуємо поставити до осіб, які мають намір отримати право на проведення лінгвістичної експертизи законопроектів, такі вимоги:

освіта: ступінь не нижче спеціаліста (магістра) за спеціальностями 081 «Право» або 035 «Філологія»;

стаж роботи: не менше 5 років у галузі права або філології.

До вимог на посаду працівника Головного управління, який проводить ЛЕЗ, слід додати: **свідоцтво про кваліфікацію експерта з лінгвістичної експертизи законопроектів.**

Дамо кілька пояснень до запропонованих вимог.

На нашу думку, є достатнім зазначити назви лише загальних спеціальностей, адже кожна з них має безліч спе-

ціалізацій, які відповідають особливостям лінгвістичної експертизи законопроектів і перелічувати усі їх види буде недоцільно.

Здавалося б логічним, що для проведення лінгвістичної експертизи законопроектів необхідно мати дві вищі освіти, правничу та філологічну, однак, таку вимогу поки що ставити некоректно, зважаючи на відсутність достатньої кількості осіб, які мають дві освіти саме з цих галузей знань та застосовують їх у поєднанні на практиці.

Також сьогодні ще передчасно стверджувати, хто ліпше й швидше спроможний опанувати проведення лінгвістичної експертизи законопроектів: правник чи філолог? Чи необхідно мати дві вищі освіти? Чи достатньо однієї? На всі ці запитання нам зможе дати відповідь лише практика.

Найбільш оптимальним строком досвіду роботи у галузі ми визначили 5 років, адже за цей період особа вже може досягнути конкурентоспроможного рівня майстерності у своїй справі, з одного боку, та водночас готова до нового циклу професійного розвитку, з іншого.

Щодо питання системи фахової підготовки експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів, то з аналізу нормативної бази у сферах експертизи та законотворчості можемо стверджувати, що в Україні її досі не створено. Певною мірою цим і пояснюється відсутність уніфікованих кваліфікаційних вимог до експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів, адже на сьогодні в Україні немає установ та закладів, де була б можливість здобути таку кваліфікацію.

Безумовно, лінгвістична експертиза законопроектів є досить вузьким напрямом як у системі експертів законопроектів, так і у системі лінгвістичних експертів. Вона вимагає від фахівців не лише ґрунтовних знань та глибокого розуміння права і лінгвістики, а й уміння вправно їх синтезувати. Знання у галузі права необхідні для ефективного пошуку недоліків у законодавстві, а знання у галузі лінгвістики — для їх виправлення.

Приміром, лінгвісту без розуміння теорії права та знання законодавчої бази буде складно виявити термінологічну неузгодженість у законодавчому тексті, особливо, якщо йдеться про граматично правильне речення. Наведемо кілька прикладів: недоцільне застосування у Конституції України для визначення одного й того ж юридичного поняття термінів «набуває чинності» (ст. 160 Конституції України) і «набирає чинності» (ч. 5 ст. 94 Конституції України) [3]; «Сім'я, дитинство, материнство і батьківство **охороняються державою**» (ст. 50 Конституції України), «Культурна спадщина **охороняється законом**» (ст. 54 Конституції України), «Право на своєчасне одержання винагороди за працю **захищається законом**» (ст. 43 Конституції України) — в усіх трьох наведених прикладах мала б використовуватися однакова мовна конструкція, приміром «**захищається законом**». Під час аналізу такого юридичного тексту, як закон, необхідно дотримуватися не тільки літературних норм, а й вимог нормотворчої техніки. В тексті закону кожне слово повинно мати одне лексичне значення, тобто бути однозначним та однаково називати одне й те ж поняття. Інакше кажучи, має діяти правило: одне слово — одне поняття, тому слід вважати неприпустимим у межах одного закону використання багатозначних слів, омонімів і тотожних синонімів [3].

Натомість правнику буде складно виправити лінгвістичну помилку, позаяк він навряд знатиме, як обрати термін, що найточніше позначатиме те чи інше поняття. Для прикладу: «Президент України... звертається з **посланнями** до народу та із щорічними і позачерговими **посланнями** до Верховної Ради України...» (ст. 106 Конституції України) — «послання» є калькою з російської «послание», було б правильно **виступає зі зверненням**; «... водні та інші природні ресурси, які **знаходяться** в межах території України...» (ст. 13 Конституції України) — **перебувають, є**. Фонетично пристосована калька «знаходиться» виникла в українській мові завдяки бага-

тозначному російському слову «находиться». В нашій мові дієслова «знаходиться» не вживане у значенні «бути, перебувати, міститися де-небудь; перебувати в якому-небудь стані». Таке дієслово слід уживати за потреби щось шукати: «Як ножем пробито, то знайдуться ліки, а як закохання — пропала навика» (П. Чубинський) [3].

Зважаючи на складність цього напрямку експертизи, вбачаємо необхідність у впровадженні обов'язкової спеціальної підготовки та стажування для осіб, які виявили намір отримати право на проведення лінгвістичної експертизи законопроектів.

На думку Г. В. Рибікової, навчання експертної діяльності потрібно віднести до функцій Міністерства юстиції України як органу, в складі якого проводиться найбільша кількість правових експертиз НПА і є можливість забезпечити навчальний процес досвідченими фахівцями-практиками з наступним проходженням стажування [17, с. 108].

Власне, в Україні вже була започаткована подібна практика у сфері законотворчості Центром правової реформи, утвореним Указом Президента України від 29 квітня 1994 р. № 198 «Про вдосконалення роботи з підготовки законопроектів та проведення правової реформи». У 1999 р. була відкрита Українська школа нормопроєктувальників, яка стала першою в Україні формою навчання техніці нормопроєктування. Школою було організовано короткострокові семінари з питань міжнародного та українського досвіду нормотворення. За ініціативою центру було видано Наказ Міністерства юстиції України від 7 квітня 2004 р. № 394/7 «Про навчання спеціалістів центрального апарату Міністерства юстиції у сфері нормопроєктування». В основу програми навчання спеціалістів було покладено нормотворчий досвід Канади, Німеччини, Великої Британії. Серед загальних тем з теорії та практики нормопроєктування тематика лекцій включала питання юридично-технічних та мовностилістичних вимог до текстів проектів нормативно-правових актів. До

викладання були залучені провідні науковці та практичні працівники у сфері нормопроекування.

Така практика співробітництва правознавців з лінгвістами повинна мати системний характер, звертаючи увагу не лише на проблеми якості нормативних текстів [1, с. 28—29].

Ми не заперечуємо, що Міністерство юстиції України може забезпечити навчальний процес та стажування з проведення правової експертизи, але щодо лінгвістичної експертизи законопроектів виникають сумніви. До того ж правова експертиза відповідно до Положення про Міністерство юстиції України [14] є лише одним із численних напрямів роботи Мін'юсту, проведення ж лінгвістичної експертизи законопроектів взагалі не належить до його завдань.

Тож, зважаючи на особливості законодавчої процедури та лінгвістичної експертизи законопроектів, вважаємо, що вибудовувати співпрацю правознавців та лінгвістів слід в Інституті законодавства Верховної Ради України (далі — Інститут), який є базовою установою з науково-правового забезпечення законодавчої діяльності Верховної Ради України. Нині при Інституті діє Українська школа законотворчості — єдиний у нашій державі освітньо-навчальний центр, що здійснює забезпечення безперервного професійного розвитку у сфері законотворчої діяльності. Оскільки основний напрям діяльності Української школи законотворчості абсолютно відповідає специфіці лінгвістичної експертизи законопроектів, то видається цілком логічним розробити програму підготовки (стажування) фахівців з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів саме у цьому освітньо-навчальному центрі. Сьогодні в Українській школі законотворчості відбувається навчання за програмою «Законотворча діяльність» та магістерською програмою «Європейське парламентське право» [16].

Ми переконані, що створення навчальної програми з лінгвістичної експертизи законопроектів буде органічно доповнювати дійсні навчальні програми

Української школи законотворчості та стане одним із найперспективніших напрямів її роботи.

Цікавою видається пропозиція О. Г. Мінкової щодо запровадження обов'язкового проходження процедури сертифікації для компетентних осіб, які мають намір отримати право на проведення експертних досліджень у сфері правотворчості та наголошує на необхідності розмежування категорій «сертифікація» та «атестація», які за своїм значенням є схожими, але не тотожними поняттями [12].

Авторка зазначає, що деякі положення чинного законодавства України дозволяють виявити відмінності між вказаними процедурами. Так, у ст. 1 Закону України «Про підтвердження відповідності» вказано, що сертифікація — це процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу встановленим законодавством вимогам. У ст. 1 Закону України «Про професійний розвиток працівників» атестація працівників визначена як процедура оцінки відповідності професійного рівня працівників кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня, а у п. 1 ст. 11 зазначено, що проводять атестацію працівників роботодавці. Таким чином, якщо атестація проводиться з метою перевірки відповідності робітника займаній посаді, то основною метою сертифікації персоналу є підтвердження його професійної спеціалізації, захист інших суб'єктів від отримання ними неякісних послуг. Слід звернути увагу й на те, що атестація завжди пов'язана з трудовими відносинами та спрямована на підвищення ефективності використання робочого часу. При сертифікації ж персоналу перевірка рівня кваліфікації спеціалістів здійснюється не безпосереднім керівництвом підприємства, де вони працюють, а уповноваженим державним органом [12].

Підтримуючи ідею проведення обов'язкової процедури оцінювання потенційних

експертів у сфері законотворчості, не можемо повністю погодитись із позицією науковиці, адже, наприклад, атестація судових експертів не завжди пов'язана з трудовими відносинами та спрямована не лише на підвищення ефективності використання робочого часу.

Відповідно до ч. 4 ст. 16 Закону України «Про судову експертизу» порядок проведення атестації та присвоєння чи позбавлення кваліфікаційних класів судового експерта визначається міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність.

Частина 1 ст. 17 Закону України «Про судову експертизу» передбачає створення експертно-кваліфікаційних комісій при міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність, для присвоєння та позбавлення кваліфікації судового експерта і кваліфікаційних класів.

Зокрема Центральна експертно-кваліфікаційна комісія при Міністерстві юстиції України проводить атестацію працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ та які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта для визначення рівня професійної підготовки [15].

У вищезгаданих нормах спростовується твердження щодо розуміння поняття «атестація», яке пропонує авторка. Згідно з положеннями Закону України «Про судову експертизу» атестацію фахівців проводять не керівництво установ, де вони працюють, а уповноважений орган.

Тож, на нашу думку, поняття «атестація» цілком відповідає меті експертного забезпечення законотворчості — формуванню компетентного та кваліфікованого корпусу фахівців, орієнтованих на максимальне використання досягнень науки для надання об'єктивної оцінки

законопроектам. Також з огляду на установлену практику інституту судових експертиз, вважаємо, що порядок підготовки та стажування фахівців, які мають намір отримати кваліфікацію судового експерта, порядок проведення атестації з метою присвоєння кваліфікації судового експерта, порядок видачі свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта та інші процедурні аспекти експертного забезпечення правосуддя можуть бути опорними у процесі розроблення порядку підготовки (стажування) та атестації фахівців, які мають намір отримати право на проведення лінгвістичної експертизи законопроектів (з урахуванням особливостей законотворчого процесу в Україні).

Висновок.

В Україні інститут лінгвістичної експертизи законопроектів ще не отримав належної правової регламентації, ні наукового висвітлення. У зв'язку з цим поняття «суб'єкт лінгвістичної експертизи законопроектів» залишається «білою плямою» в науці, а правовий статус суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів — прогалиною в законі.

Зважаючи на те, що спеціального нормативно-правового акта, який би чітко окреслював правовий статус суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів, поки що немає, то на основі базового закону щодо всіх видів експертних досліджень, Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» та низки нормативно-правових актів, що регулюють питання експертного забезпечення законотворчості, можемо виділити структуру суб'єктного складу лінгвістичної експертизи законопроектів: замовники, організатори та експерти й дати їм загальну характеристику.

До замовників лінгвістичної експертизи законопроектів належить досить обмежене коло суб'єктів правовідносин: Президент України, народні депутати та Кабінет Міністрів України; замовниками лінгвістичної експертизи законопроектів є суб'єкти публічного права (представники органів державної влади); правовий статус замовників лінгвістичної експер-

тизи законопроектів обумовлений їх посадовим становищем; замовники лінгвістичної експертизи законопроектів вступають у відносини з експертами через організаторів лінгвістичної експертизи законопроектів на підставі доручень та рішень, але зазвичай законопроекти «за замовчуванням» при підготовці законопроектів на друге та третє читання направляються на лінгвістичну експертизу законопроектів (редакційне опрацювання); замовники формулюють завдання для проведення лінгвістичної експертизи законопроектів, якщо вона здійснюється за дорученням чи рішенням, в інших випадках лінгвістична експертиза законопроектів є фронтальним дослідженням.

Основним організатором лінгвістичної експертизи законопроектів є Головне управління документального забезпечення Апарату Верховної Ради України. Також організатором може бути інша юридична особа публічного чи приватного права. Головне управління документального забезпечення Апарату Верховної Ради України проводить лінгвістичну експертизу законопроектів, підготовлених до другого і наступних читань, інші організатори на підставі доручення або рішення замовника лінгвістичної експертизи законопроектів можуть організувати та проводити лінгвістичну експертизу законопроектів незалежно від стадії проходження законопроекту.

Експертами з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів є фізичні особи, які мають високу кваліфікацію у відповідній галузі знань; такі особи є експертами «за посадою», а не за кваліфікацією; мають статус державних службовців; зазвичай перебувають у трудових відносинах з організатором лінгвістичної експертизи законопроектів.

Правові норми, що регулюють питання кваліфікаційних вимог до експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів та фахової підготовки осіб, які виявили намір отримати право на проведення лінгвістичної експертизи за-

конопроектів, мають досить загальний характер та не забезпечують чіткого розуміння критеріїв добору ключових суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів — експертів.

Тому вбачаємо за доцільне встановити такі вимоги до експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів:

освіта: ступінь не нижче спеціаліста (магістра) за спеціальностями 081 «Право» або 035 «Філологія»;

стаж роботи: не менше 5 років у галузі права або філології;

свідоцтво про кваліфікацію експерта з лінгвістичної експертизи законопроектів.

Певна річ, встановленню таких вимог має передувати створення системи фахової підготовки потенційних експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів на базі Української школи законотворчості Інституту законодавства Верховної Ради України, підготувавши для цього відповідну правову основу.

Вивчення правового корпусу вітчизняного законодавства, що регулює питання законодавчого процесу та експертних досліджень, а також пильне спостереження за розвитком нашої держави дає змогу стверджувати, що Україна володіє достатньою матеріальною базою та інтелектуальним потенціалом для створення злагоженої системи підготовки та формування експертного корпусу з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів. Однак брак нормативно закріпленої політичної волі гальмує процес реалізації цього потенціалу.

Перспективними напрямками досліджень у сфері функціонування суб'єктів лінгвістичної експертизи законопроектів можемо назвати вивчення зарубіжного досвіду фахової підготовки експертів з проведення лінгвістичної експертизи законопроектів та організаційних форм проведення лінгвістичної експертизи законопроектів.

Список використаної літератури

1. Балтаджи П. До питання удосконалення юридичної мови в контексті мовної політики держави // Часопис Київського ун-ту права. 2011. № 4. С. 27—30.
2. Бержерон Робер. Листи до українських законопроектувальників / Робер К. Бержерон. Оттава: [б. в.], 1999. 78 с.
3. Бугайко Ю. О. Лексичні помилки в конституційному законодавстві України // Юридична Україна. 2018. № 8. С. 10—14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2018_8_4.
4. Бутенко В. О. Феноменологічні, методологічні та практичні основи правової експертизи юридичних документів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Вадим Олексійович Бутенко. Київ, 2011. 20 с.
5. Довідник кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0611323-12#n85>.
6. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>.
7. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#n27>.
8. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.
9. Короткова О. А. Експертиза законопроектів и законодательных актов: теоретико-правовой аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. М., 2010. 25 с.
10. Леонтьев Д. А., Иванченко Г. В. Комплексная гуманитарная экспертиза: методология и смысл. М.: Смысл, 2008. 135 с.
11. Методологія проведення громадської антикорупційної експертизи. URL: <http://185.65.244.102/ua/news/5226-metodologiya-provedennya-gromadskoyi-antikoruptionsynoyi-eksper-tizi>.
12. Мінкова О. Г. Експертне забезпечення правотворчості в Україні: теоретико-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 201 с.
13. Попов А. Н., Хананашвили Н. Л. Общественная экспертиза: принципы организации и условия эффективности. М.: Общественный совет города Москвы, 2010. 106 с.
14. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>.
15. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text>.
16. Про Українську школу законотворчості. URL: http://instzak.rada.gov.ua/news/Ukr_shkola_zakonotv/73052.html.
17. Рибікова Г. В. Правова експертиза нормативно-правових актів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2017. 230 с.
18. Розпорядження Голови Верховної Ради України «Про деякі питання забезпечення документообігу у Верховній Раді України в електронній та паперовій формах»: «Положення про порядок роботи з документами у Верховній Раді України» від 08.02.2021 № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/21-%D1%80%D0%B3#Text>.
19. Розпорядження Голови Верховної Ради України «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України» від 25.08.2011 № 769. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#Text>.
20. Розпорядження Першого заступника Керівника Апарату Верховної Ради України «Положення про Головне управління документального забезпечення Апарату Верховної Ради України» від №155-к від 4 лютого 2019 р. URL: https://docs.google.com/document/d/1_9dUOH4UTnLWvPwEcJGNM7sjQKa5ZICzMRxSKOo5cr4/edit?usp=sharing.
21. Руденко А. О. Про деякі особливості мови українського законодавства // Управління розвитком. 2012. № 12. С. 14—15.
22. Ткачук А. Законодавча техніка: навч. посіб. / Анатолій Ткачук. Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2011. 268 с.
23. Українське бюро лінгвістичних експертиз Національної академії наук України. URL: <http://lingvoexpert.org.ua/>.

References

1. Baltadzhy P. Do pytannia udoskonalennia yurydychnoi movy v konteksti movnoi polityky derzhavy [On the issue of improving the legal language in the context of the language policy of the state]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* [Journal of Kyiv University of Law], No. 4, 27–30. [in Ukrainian].
2. Berzheron Rober. Lysty do ukraïnskykh zakonoproektuvalnykh [Letters to Ukrainian lawmakers]. Ottawa: [b. v.], 78 [in Ukrainian].
3. Buhaiko Yu. O. Leksychni pomylky v konstytutsiinomu zakonodavstvi Ukrainy [Lexical errors in the constitutional legislation of Ukraine]. *Yurydychna Ukraina* [Legal Ukraine]. No. 8, 10–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2018_8_> [in Ukrainian].
4. Butenko V. O. Fenomenologichni, metodolohichni ta praktychni osnovy pravovoi ekspertyzy yurydychnykh dokumentiv [Phenomenological, methodological and practical bases of legal examination of legal documents]. Kyiv. 20 [in Ukrainian].
5. Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk posad pratsivnykh naukovo-doslidnykh ustanov sudovykh ekspertyz Ministerstva yustytzii Ukrainy, 2012 [Handbook of qualification characteristics of employees of research institutions of forensic examinations of the Ministry of Justice of Ukraine, 2012]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0611323-12#n85> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro komitety Verkhovnoi Rady Ukrainy» 1995 (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine «On Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine» 1995 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text.>> [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu ekspertyzu» 1995 (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine «On Scientific and Scientific-Technical Expertise» 1995 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#n27> [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy «Pro Rehlament Verkhovnoi Rady Ukrainy» 2010 (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law of Ukraine «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine» 2010 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text.>> [in Ukrainian].
9. Korotkova O. A. Jekspertiza zakonoproektov i zakonodatel'nykh aktov: teoretiko-pravovoi aspekt [Examination of bills and legislative acts: theoretical and legal aspect]. Moskva. 25 [in Russian].
10. Leontev D. A., Yvanchenko H. V. Kompleksnaja gumanitarnaja jekspertiza: metodologija i smysl [Complex humanitarian examination: methodology and meaning]. Moskva: Smysl. 135 [in Russian].
11. Metodolohiia provedennia hromadskoi antykoruptsiinoi ekspertyzы 2016 [Methodology of conducting public anti-corruption examination 2016] URL: <http://185.65.244.102/ua/news/5226-metodologiya-provedennya-gromadskoyi-antikoruptsiynoyi-ekspertizi> [in Ukrainian].
12. Minkova O. H. Ekspertne zabezpechennia pravotvorchosti v Ukraini: teoretiko-pravova kharakterystyka [Expert support of lawmaking in Ukraine: theoretical and legal characteristics]. *Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav* [Kharkiv National University of Internal Affairs]. Kharkiv. 201 [in Ukrainian].
13. Popov A. N., Khananashvyly N. L. Obshhestvennaja jekspertiza: principy organizatsii i uslovija jeffektivnosti [Public examination: principles of organization and conditions of efficiency]. *Obshhestvennyj sovet goroda Moskvy* [Public Council of the city of Moscow]. 106 [in Russian].
14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo yustytzii Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the Regulation on the Ministry of Justice of Ukraine]. *Ofitsiynny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text.>> [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Tsentralnu ekspertno-kvalifikatsiinu komisiuu pry Ministerstvi yustytzii Ukrainy ta atestatsiiu sudovykh ekspertiv [On approval of the Regulations on the Central Expert Qualification Commission at the Ministry of Justice of Ukraine and certification of forensic experts]. Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> [in Ukrainian].

16. Pro Ukrainsku shkolu zakonotvorchosti [About the Ukrainian school of law-making]. URL: http://instzak.rada.gov.ua/news/Ukr_shkola_zakonotv/73052.html [in Ukrainian].

17. Rybikova H. V. Pravova ekspertyza normatyvno-pravovykh aktiv v Ukraini [Legal examination of legal acts in Ukraine]. Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav [National Academy of Internal Affairs]. Kyiv. 230 [in Ukrainian].

18. Rozporiadzhennia Holovy Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro deiaki pytannia zabezpechennia dokumentoobihu u Verkhovnii Radi Ukrainy v elektronni ta paperovii formakh»: «Polozhennia pro poriadok roboty z dokumentamy u Verkhovnii Radi Ukrainy» 2021 [Order of the Chairman of The Verkhovna Rada of Ukraine «On Some Issues of Ensuring Document Circulation in the Verkhovna Rada of Ukraine in Electronic and Paper Forms»: «Regulations on the Procedure for Working with Documents in the Verkhovna Rada of Ukraine» 2021] Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/21-%D1%80%D0%B3#Text> [in Ukrainian].

19. Rozporiadzhennia Holovy Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Aparat Verkhovnoi Rady Ukrainy» 2011 [Order of the Chairman of The Verkhovna Rada of Ukraine «On Approval of the Regulations on the Staff of the Verkhovna Rada of Ukraine» 2011]. Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#Text> [in Ukrainian].

20. Rozporiadzhennia Pershoho zastupnyka Kerivnyka Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Polozhennia pro Holovne upravlinnia dokumentalnoho zabezpechennia Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy» 2019 [Order of the First Deputy Chief of Staff of the Verkhovna Rada of Ukraine «Regulations on the Main Department of Documentary Support of the Staff of the Verkhovna Rada of Ukraine»]. URL: https://docs.google.com/document/d/1_9dUOH4UTnLWvPwEcJGNM7sjQKa5ZICzMRxSKOo5cr4/edit?usp=sharing [in Ukrainian].

21. Rudenko A. O. Pro deiaki osoblyvosti movy ukrainskoho zakonodavstva [About some features of the language of Ukrainian legislation]. Upravlinnia rozvytkom [Management of development]. Sumy. No 12, 14—15 [in Ukrainian].

22. Tkachuk A. Zakonodavcha tekhnika: navchalnyi posibnyk [Legislative technique: textbook]. IKTs «Lehalnyi status» [ICC «Legal Status»]. Kyiv. 268 s [in Ukrainian].

23. Ukrainske biuro lnhvistychnykh ekspertyz Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Ukrainian Bureau of Linguistic Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine]. URL: <http://lingvoexpert.org.ua/> [in Ukrainian].

Бугайко Ю. А. Субъекты лингвистической экспертизы законопроектов в Украине и их правовой статус.

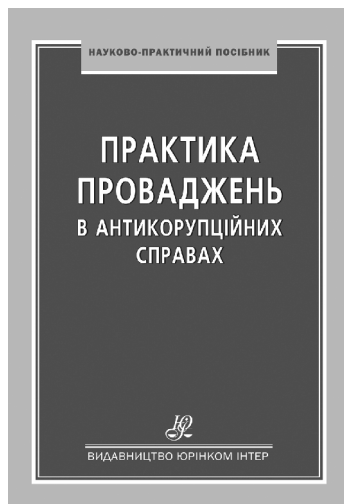
В статье впервые поднимается вопрос о правовом статусе субъектов лингвистической экспертизы законопроектов в Украине. Проведен терминологический анализ понятия «субъект лингвистической экспертизы законопроектов». Определены структура и признаки субъектного состава лингвистической экспертизы законопроектов. Осуществлен обзор нормативно-правовых актов, определяющих права, обязанности и полномочия субъектов лингвистической экспертизы законопроектов. Акцентировано внимание на проблемах определения квалификационных требований к экспертам по проведению лингвистической экспертизы законопроектов и правового унормирования организации их профессиональной подготовки. Сделан вывод о ненадлежащем уровне правовой регламентации и научного освещения вопросов правового статуса субъектов лингвистической экспертизы законопроектов в Украине.

Ключевые слова: субъекты лингвистической экспертизы, правовой статус субъектов экспертизы законопроектов, лингвистическая экспертиза, экспертиза законопроектов, законодательная процедура.

Buhaiko Yu. O. Subjects of linguistic examination of bills in Ukraine and their legal status.

The article raises for the first time the issue of the legal status of the subjects of linguistic examination of bills in Ukraine. A terminological analysis of the concept of «subject of linguistic examination of bills» was conducted. The structure and features of the subjective composition of the linguistic examination of bills are outlined. A review of regulations that define the rights, responsibilities and powers of the subjects of linguistic examination of bills was undertaken. Emphasis is placed on the problems of establishing qualification requirements for experts in conducting linguistic examination of draft laws and legal regulation of the organization of their professional training. The provisions of normative-legal acts, which establish requirements for experts in conducting linguistic examination, are analyzed and they are compared with legal norms, which define the requirements for forensic experts. The domestic experience of carrying out educational actions on carrying out bill-making and examination of bills is studied. Based on the analysis of qualification requirements for experts in conducting certain types of examinations of draft laws and their professional training, the author's vision of qualification requirements and the system of professional training of experts in conducting linguistic examination of draft laws is proposed. It is concluded that the level of legal regulation and scientific coverage of the issue of the legal status of the subjects of linguistic examination of bills in Ukraine is inappropriate.

Key words: subjects of linguistic examination, legal status of subjects of examination of bills, linguistic examination, examination of bills, legislative procedure.

І. В. Светлічний, Я. П. Зейкан

Практика проваджень в антикорупційних справах:
наук.-практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 452 с.

ISBN 978-966-667-763-4

У посібнику пропонується алгоритм дій адвоката, який здійснює захист у справах про антикорупційні злочини. Запропоновано рекомендації щодо підготовки до процесу, роботи з клієнтом та поведінки адвоката при розслідуванні та розгляді справ антикорупційної спрямованості. Звертається увага на окремі проблемні питання кваліфікації злочинів.

Призначено для адвокатів, суддів, прокурорів, студентів вищих закладів освіти.